

КАУЗАТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Розглянуто важливе в комунікативному аспекті питання мовного вираження каузативних відношень, відображено механізми функціонування категорії каузативності в сучасній іспанській мові через засоби її реалізації в каузативних конструкціях.

Ключові слова: каузативність, мовна категорія каузативності, каузативні конструкції, каузативна ситуація.

Каузативні відношення в мові відрізняються від того, що відображається у системі логіки та філософії. Лінгвістику каузативні конструкції цікавлять як власне мовний об'єкт, що має формальну і семантичну специфіку, яку необхідно висвітлити й описати. Каузативні відношення, які виражаються мовними засобами, відображають хід розвитку людського мислення від більш простого до більш складного розуміння дійсності. У лінгвістиці каузативність визначається як сукупність мовних явищ, які об'єднуються на основі загального значення каузативності. Встановлення каузативних відношень є одним із методів упорядкування думок, основний спосіб організації мисленнєвого процесу людини.

У нашій роботі центральне місце відводиться вивченню природи каузативності та відображенню механізмів функціонування категорії каузативності в сучасній іспанській мові через засоби її реалізації в каузативних конструкціях та в дієсловах із семою каузативності.

До каузативних перифрастичних конструкцій іспанської мови належать дієслівні перифрази *hacer + infinitivo*, *dejar + infinitivo*, утворені за допомогою дієслів широкої семантики *hacer* (робити) і *dejar* (залишати), які в даному випадку виступають як каузативні. Р.А.Заубер відносить ці дієслова до власне каузативних, які позначають тільки каузацію, на відміну від іншої групи каузативних дієслів, які водночас позначають каузацію й засіб каузації, як, наприклад, *mandar* (наказати), тобто примусити голосом, жестом і т.п. [3, с. 11-12].

Залежно від типу каузативної ситуації, яка позначається каузативними дієслівними перифразами іспанської мови, вони відповідно поділяються на фактивні – *hacer + infinitivo* і пермісивні (дозвільні) – *dejar + infinitivo* [3, с. 11]. Основна різниця між ними полягає в тому, що фактивна дієслівна перифраза *hacer + infinitivo* вказує на те, що суб'єкт каузації є активним учасником ситуації, спричинюючи певні дії об'єкта, а пермісивна дієслівна перифраза *dejar + infinitivo* навпаки вказує на пасивний характер дій суб'єкта, який тільки контролює ситуацію, дозволяючи об'єкту виконувати певні дії [4, с. 120]. Можливо, саме такий пасивний характер пермісивної конструкції зумовлює точку зору В.Г.Гака [1], який вважає, що у французькій мові, де існують аналогічні інфінітивні конструкції з дієсловами *faire* (робити) та *laisser* (залишати), тільки

дієслово *faire* власне каузативне, тоді як *laisser* не має каузативної значущості. На нашу думку, обидві дієслівні перифрази каузативні, оскільки позначають причинно-наслідковий зв'язок між двома ситуаціями, причому одна ситуація спричиняє іншу.

Вищезазначені перифрази в основному збігаються із складнопідрядними реченнями і завдяки цьому дозволяють чітко виділити всі семантико-синтаксичні компоненти, які інколи містяться лише імпліцитно. В такий спосіб вони відображають глибинний семантичний рівень висловлювання.

При порівнянні перифрази з реальними мовленнєвими висловлюваннями доцільно, на нашу думку, предикати цілі, каузативності і причини поділити на такі типи: 1) семантично чисті та семантично поєднані; 2) синтаксично приховані та синтаксично відкриті.

Під семантично чистими розуміються такі конструкції, які найбільш чітко відображають семантичні ознаки, що виражаються перифразою. Семантично поєднаними, навпаки, називаються конструкції, в яких одне значення виступає разом з іншими значеннями через схрещування якихось семантичних ознак, що виражаються категорією із семантичними ознаками іншої категорії, наприклад, "склеювання значень каузації і цілі каузативних дієсловах на основі ряду семантичних ознак" [6, с. 25].

Під синтаксично прихованими розуміються конструкції, що допускають неізоморфність (недостатність або імпліцитність чи еліптичність) по відношенню до синтаксичних компонентів, виражених перифразою, наприклад, каузативне дієслово типу *alimentar* (годувати) у порівнянні з перифразою каузації *hacer así que uno coma* (зробити так, щоб хтось їв).

Щодо синтаксично відкритих конструкцій, це такі, що найбільше відповідають перифразі. Це властиво складнопідрядним реченням цілі: *hacer algo para que* (зробити щось, щоб), *hacer para que* (зробити, щоб). У цьому випадку самі перифрази є синтаксично відкритими та відносно чистими семантичними типами відповідних предикатів.

Сучасна теорія розглядає ситуації не як неподільні, атомні одиниці, а як складні структури. Вивчаючи пари речень *el niño se despertó // la madre despertó al niño* та *el niño pasea // la madre pesa al niño* лінгвісти побачили певну закономірність між членами цих пар, завважили генетичні відношення між лівими та правими членами опозицій. Операція породження приводила до семантичного ускладнення дієслівного кореня та до збільшення компонентів речення. Лінгвістичний аналіз показав, що другі члени опозицій є синтаксичними конструкціями, призначеними мовою для вираження відношень спричинення між двома подіями об'єктивної дійсності, тобто похідна мовна структура виражає позамовні відношення між попереднім та наступним станом речей, що усвідомлюється суб'єктом пізнання як

каузативна ситуація. Синтаксичні конструкції, що виражають пізнані каузативні ситуації, отримали статус каузативних конструкцій [7; 8, с. 1-2]. Під каузативними конструкціями розумілися конструкції, утворені спеціальним службовим дієсловом з інфінітивом, як, наприклад, *lassen + Inf* у німецькій мові, *faire + Inf* у французькій, *get + Inf* – в англійській, *facere + Inf* – в італійській і *hacer + Inf* – в іспанській. Такі сполучення розглядалися як особлива форма вираження граматичної категорії каузативності [5, с. 8]. Подальший розвиток синтаксичної теорії привів до того, що каузативне дієслово стало визначатися як дієслово, що організує конструкцію, яка визначає каузативну ситуацію, а дослідження каузативних дієслів почало проводитися разом з дослідженням конструкцій, які вони організують.

Конструкція спостерігається у всіх часових формах; дія, що виражена інфінітивом, вступає з дією каузативного дієслова у відношення слідування. Консеквент, як правило, виражається інфінітивом і реалізує ознаку результативності.

Дія інфінітива є, як правило, одиничною. Вона може бути тривалою при використанні в інфінітиві дієслів “буттєвої” групи: *digamos que están los que deben estar* [10, с. 15]; *Todos los hombres son buenos, luego deben ser libres* [10, с. 38]. У тих рідких випадках, коли дія інфінітива носить квантитативний характер, це акцентується лексично, наприклад, за допомогою займенників частотності: *me hacía lavar la ropa muchas veces*, або за допомогою використання форми множини іменника-результатива при інфінітиві: *El sol caía vertical haciendo ondular las imágenes sobre el adoquinado* [10, с. 36].

У цілому каузативна дія, або консеквент, може виражатися інфінітивом зі значенням:

1) буття, в тому числі: а) положення тіла нерухомого агенса (об’єкта каузативу): *ubicar, sentar*; б) місцезнаходження об’єкта: *poner, quedar, meter etc.*

2) переміщення у просторі: *ir, venir, llegar, correr, parar etc.*

3) активної дії, у тому числі: а) говоріння: *decir, hablar, contestar, llamar, mandar, explicar etc.*; б) дії, обумовленої фізично або психічно: *comer, mirar, escuchar etc.*; в) дії, пов’язаної зі спеціальним застосуванням якогось зусилля (особливо операції праці): *usar, limpiar, hacer, construir, trabajar etc.* [2, с. 12-13].

Особливістю конструкцій з інфінітивом є значення “подолання труднощів” при досягненні результату [2, с. 10], опір із боку каузата [9, с. 3].

Отже, на основі всього вищезазначеного, ми визначаємо, що каузативні конструкції, це такі конструкції, що відображають каузативну ситуацію та позначають відношення між подіями, а не між особами та предметами, а каузативним може називатися дієслово, що належить до міжподійних дієслів, які організують речення, де відображаються причинно-наслідкові відношення між подіями. Вважаємо, що подальше ретельне дослідження каузативності та механізмів її реалізації в іспанській мові – одна зі складових дослідження іспанського дієслова, що є актуальним завданням новітньої лінгвістичної наукової парадигми, спрямованої на пізнання механізмів категоризації людського досвіду та його відображення в мові.

Література

1. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка / В.Г.Гак. – М.: Добросвет, 2000. – 832 с.
2. Длугош А.М. Английский аналитический каузатив со служебным глаголом „get”: автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. филол. наук / А.М.Длугош. – К., 1980. – 24 с.
3. Заубер Р.А. Каузативная конструкция в испанском языке: автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. филол. наук: 10.02.05 / Р.А.Заубер. – Л., 1971. – 21 с.
4. Корди Е.Е. Модальные и каузативные глаголы в современном французском языке / Е.Е.Корди. – Л.: Наука, 1988. – 165 с.
5. Недялков В.П. Каузативные конструкции в немецком языке: Аналитический каузатив / В.П.Недялков. – Л.: Наука, 1971. – 178 с.
6. Савичюте Г.С. Предикаты цели и предикаты каузации: автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. филол. наук: 10.02.04 / Г.С.Савичюте. – М., 1980. – 23 с.
7. Типология каузативных конструкций. Морфологический каузатив. – Л.: Наука, 1969. – 310 с.
8. Bolinger D. The Phrasal verb in English / D.Bolinger. – Cambridge: Harvard univ. press, 1971. – 187 p.
9. Tomozova H. A semantic analysis of causative and experimental “have” / H.Tomozova // Hitotsubashi j. of arts and sciences. – Tokyo. – 2002. – Vol. 43. – № 3. – P. 1-9.
10. Pérez-Reverte A. El Maestro de esgrima / A.Pérez-Reverte. – Madrid: Punto de lectura. Novena edición, 2005. – 399 p.

The article takes a view of important in a communicative aspect question of linguistic expression of causal relations and reflects the mechanisms of causal category functioning through means of its realization in causal constructions in contemporary Spanish.

Key verbs: *causativeness, linguistic category of causativeness, causative constructions, causative situation.*

Рассматривается важный в коммуникативном аспекте вопрос языкового выражения каузативных отношений, отображены механизмы функционирования категории каузативности в современном испанском языке посредством способов её реализации в каузативных конструкциях.

Ключевые слова: *каузативность, языковая категория каузативности, каузативные конструкции, каузативная ситуация.*